Helse- og omsorgsdepartementet

Høringsnotat

25. november 2026

Forslag om endringer i vinmonopolloven – innføring av generalforsamling, opphevelse av bedriftsforsamling mv.

Høringsfrist: 3. februar 2027

Innhold

1 Innledning 3

2 Bakgrunn 3

2.1 Alkohol som rusmiddel 3

2.2 Den alkoholpolitiske virkemiddelpakken 4

3 AS Vinmonopolet 4

3.1 Opprettelse og regulering 5

3.2 Statens overskuddsandel 6

3.3 Nordpolet AS 6

4 Eierstyringen i dag 6

5 Generalforsamling 8

5.1 Bakgrunn og gjeldende rett 8

5.2 Innføring av generalforsamling 9

5.2.1 Ordinær generalforsamling 12

5.2.2 Ekstraordinær generalforsamling 13

5.2.3 Innkalling til generalforsamling 13

5.2.4 Møteledelse og protokollering 14

5.2.5 Innhenting av opplysninger fra selskapet 15

6 Bedriftsforsamling 15

6.1 Bakgrunn og gjeldende rett 15

6.2 Departementets vurdering 17

7 Bestemmelse om tjenestepensjon for selskapets ansatte 19

7.1 Gjeldende rett 19

7.2 Departementets vurdering 20

8 Enkelte andre endringsforslag i vinmonopolloven 20

8.1 Flytting av kompetanse til generalforsamlingen 20

8.2 Styreinstruks 21

8.3 Opphør av styreverv 23

8.4 Opphevelse av bestemmelser som er utdaterte som følge av at staten er eneeier 23

8.5 Oppdatering av henvisninger 24

9 Økonomiske og administrative konsekvenser 25

10 Forslag til endringer i vinmonopolloven 25

11 Forslag til forskriftsendringer 28

1 Innledning

Helse- og omsorgsdepartementet foreslår i dette høringsnotatet endringer i lov 19. juni 1931 nr. 18 om Aktieselskapet Vinmonopolet (vinmonopolloven). Departementet foreslår å innføre bestemmelser som regulerer generalforsamling for selskapet, samt oppheve bestemmelser som er knyttet til bedriftsforsamlingen. I tillegg foreslås enkelte andre endringer som anses nødvendige å gjennomføre fordi bestemmelsene er utdaterte og ikke lenger gjenspeiler den faktiske situasjonen. Formålet med departementets forslag er å oppdatere loven slik at den i større grad ivaretar selskapets behov og klargjør linjene for eierstyring.

Loven er fra 1932, og departementet ser at det er behov for ytterligere moderniseringer og tilpasninger i loven utover det som her foreslås. Departementet vil komme tilbake til dette på et senere tidspunkt.

I punkt 5 omtales forslag til nye bestemmelser om innføring av generalforsamling i AS Vinmonopolet.

I punkt 6 omtales forslag om avvikling av bedriftsforsamlingen, samt kontrollkomiteen.

I punkt 7 omtales en endring knyttet til bestemmelsen om pensjon for selskapets ansatte.

I punkt 8 omtales enkelte andre endringer som er naturlige å gjennomføre i sammenheng med at det foreslås å innføre en generalforsamling. I samme punkt foreslås det også å oppheve en rekke bestemmelser som er utdaterte som følge av at staten er eneeier av selskapet.

2 Bakgrunn

2.1 Alkohol som rusmiddel

Alkohol er det mest utbredte rusmidlet i Norge. I Helsedirektoratets Tall om alkohol oppga 85 prosent av den voksne befolkningen at de hadde drukket alkohol i løpet av det siste året. Ifølge SSBs statistikk over alkoholomsetning, sist oppdatert 3. mars 2026, var den registrerte omsetningen av brennevin, vin, øl og rusbrus 5,98 liter ren alkohol per innbygger over 15 år i 2025. Tallet omfatter ikke taxfreehandel og turistimport.

Selv om alkohol er en vanlig vare, er alkohol ikke en ordinær vare. Alkohol er en viktig risikofaktor for mange sykdommer og tap av friske leveår. Alkohol og illegale rusmidler er blant risikofaktorene som forårsaker den nest største sykdomsbyrden i befolkningen under 75 år (Folkehelseinstituttet 2018), der bare tobakk fører til et større helsetap. Siden bruk av alkohol er langt mer utbredt enn bruken av illegale rusmidler, kan man anta at alkohol står for en vesentlig større andel av det beregnede helsetapet. Ifølge Dødsårsaksregisteret var det 409 alkoholutløste dødsfall i Norge i 2025.

2.2 Den alkoholpolitiske virkemiddelpakken

Strukturelle virkemidler som pris og tilgjengelighet er de mest virksomme for å redusere alkoholbruken. I 2025 publiserte Verdens helseorganisasjon (WHO) forskningsrapporten *«Nordic alcohol monopolies. Understanding their role in a comprehensive alcohol policy and public health significance»* som viser at Norge er blant landene som har det laveste alkoholkonsumet i Europa. Felles for landene som har lavest forbruk av alkohol, er at alkohol reguleres strengere enn andre varer. WHO trekker frem tre grunner til at disse landene lykkes: fravær av reklame, skatter og avgifter og begrenset tilgjengelighet.

Norge har tatt i bruk de virkemidlene som er regnet for å være mest effektive for å begrense alkoholbruken. Bevillingssystemet, vinmonopolordningen, reklameforbudet, alkoholavgiftene og aldersgrensene er virkemidler som samlet sett har begrenset alkoholbruken og dermed de skader og ulemper som følger av alkoholbruk.

Tilsvarende som Norge har Sverige, Finland og Island en restriktiv regulering av alkohol, og har organisert detaljsalg av alkoholholdig drikk gjennom statlige monopoler. I alle landene er organiseringen begrunnet i folkehelsehensyn.

3 AS Vinmonopolet

Vinmonopolet har vært heleid av staten siden 1931 og er et av de viktigste alkoholpolitiske virkemidlene for å begrense forbruket av alkoholholdige drikkevarer. Detaljsalgsmonopolet bidrar til begrenset omsetning av alkohol. Ordningen innebærer fravær av privatøkonomiske interesser som motiverende for salg og bidrar til omsetning i kontrollerte former. Prinsippet om fravær av privatøkonomiske interesser som motiverende for salg er særlig viktig for å nå de alkoholpolitiske målene. I Sverige omtales dette som «Desintresseringsprincipen». Konkurranse og privatøkonomiske interesser fører til aktiv markedsføring og bruk av salgsteknikker som øker salget og dertil konsumet. Jo flere virksomheter som har interesse i at omsetningen av alkohol øker, jo mer kommer forbrukere sannsynligvis til å bli eksponert for alkohol som igjen kan føre til økt konsum. Beskyttelse av folkehelsen er hovedformålet bak det statlige alkoholmonopolet. Fraværet av privatøkonomiske interesser som motiverende for salg er sentralt for å oppnå dette.

Vinmonopolet har 353 utsalg (per 1. august 2025). Til sammenligning finnes det rundt 4800 butikker med salgsbevilling for alkohol i gruppe 1 (øl, sider og rusbrus med alkoholinnhold opp til 4,7 %). Ordningen virker med andre ord som en begrensning på befolkningens tilgang til alkoholholdig drikk i gruppe 2 og 3.

Vinmonopolet skal ha en mest mulig kostnadseffektiv drift, men det stilles ikke krav til konkret inntjening og økonomisk resultat. Monopolordningen er et særlig viktig verktøy for å eliminere insentiver for å øke salget. Samtidig begrenser ordningen tilgjengeligheten til alkohol ved at det er et begrenset antall utsalgssteder, begrensninger i åpningstider, og fravær av markedsføring samt effektiv utøvelse av ansvarlig salg. Selskapets utøvelse av ansvarlig salg innebærer at selskapet fører god kontroll med at det ikke selges alkohol til

personer under aldersgrensen og til personer som er åpenbart påvirket av rusmidler, samt ved å avvise kjøp hvor det er reell mistanke om langing.

Det er omfattende dokumentasjon for at statlige detaljmonopol er svært effektive for å forebygge alkoholrelaterte skader og problemer. Departementet viser til SOU 2026:7 kapittel 8.1 hvor det er foretatt en kunnskapsgjennomgang av studier knyttet til monopolenes effekt:

> «Sammantaget visar forskningen att detaljhandelsmonopol är för knippade med lägre alkoholkonsumtion, färre alkoholrelaterade skador samt bättre efterlevnad av ålderskontroller. Privatisering av detaljhandelsförsäljningen, eller ökad tillgänglighet av alkohol i dagligvaruhandeln, är i stor utsträckning kopplat till ökad konsumtion och fler negativa effekter på hälsa och samhälle.»

Regler om Vinmonopolets utøvelse av sitt samfunnsoppdrag fremgår av lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. (alkoholloven). Bestemmelser om selskapets virksomhet, organisering og eierstyring reguleres gjennom vinmonopolloven.

3.1 Opprettelse og regulering

AS Vinmonopolet ble etablert som et privat aksjeselskap under statlig kontroll 30. november 1922. Formålet var å sikre salg av svakvin over hele landet og samtidig ta sosiale hensyn ved alkoholomsetningen. Da forbudene mot salg av sterkvin og brennevin ble opphevet i henholdsvis 1923 og 1926, fikk Vinmonopolet i tillegg ansvaret for handelen med disse produktene. Eneretten omfattet både import og salg av alkohol. I 1931 ble Vinmonopolet underlagt en egen lov gjennom vinmonopolloven. Staten kjøpte gradvis ut de private eierne og siden 1939 har Vinmonopolet vært et heleid statlig aksjeselskap. Selskapet er et sektorpolitisk særlovselskap og er følgelig ikke regulert gjennom lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (aksjeloven).

Selskapets monopolrettigheter til omsetning mv. av alkoholholdig drikk framgår direkte av alkoholloven § 3-1. Det er to særlige unntak fra eneretten: avgiftsfritt salg på flyplasser til reisende (taxfree), jf. alkoholloven § 3-1a, og salg av noen nærmere bestemte typer alkoholholdig drikk direkte fra produsent (såkalt gårdssalg), jf. alkoholloven § 3-1b.

I juni 2026 ble det sendt et forslag på høring om å utvide gårdssalgsordningen til å omfatte salg av alkoholholdig drikk som er omfattet av EØS-avtalen direkte fra produsent.

AS Vinmonopolet kan ikke drive detaljsalg av alkoholdrikker som inneholder 4,7 volumprosent alkohol eller mindre, og kan ikke drive tilvirkning, innførsel, utførsel, eller engrossalg av alkoholholdig drikk, jf. alkoholloven §§ 3-1 tredje ledd og 2-1 første ledd.

Et unntak er selskapets rett og plikt til å innføre alkoholholdig drikk for salg til personer som har bestilt et produkt til personlig bruk når produktet ikke finnes i AS Vinmonopolets produktutvalg, jf. alkoholloven § 2-1 annet ledd og forskrift 8. juni 2005 nr. 538 om omsetning av alkoholholdig drikk mv. (alkoholforskriften) § 15-3. Det er et vilkår at den alkoholholdige drikken ikke er bestemt for videresalg eller ervervsmessig bruk.

Videre kan AS Vinmonopolet innføre alkoholdig drikk som vareprøver til intern bruk ved utarbeidelse av markeds- og produktplan når produktene ikke finnes i deres produktutvalg, jf. alkoholforskriften § 15-3 tredje ledd.

3.2 Statens overskuddsandel

Det følger av alkoholloven at AS Vinmonopolet skal betale en årlig overskuddsandel til staten, jf. § 7-2. Helse- og omsorgsdepartementet utarbeider forslag til overskuddsandel i forbindelse med den årlige budsjettprosessen. Stortinget vedtar årlig, i forbindelse med statsbudsjettet, hvor stor andel av overskuddet som selskapet blir pålagt å overføre til statskassen. Statens andel av driftsoverskuddet fastsettes som en prosentandel av driftsresultatet før skatt. Statens overskuddsandel innbetales når Vinmonopolets regnskap er lagt fram. Det som er igjen av overskuddet når overskuddsandel er fratrukket avsettes til selskapets egenkapital.

I 2025 hadde selskapet salgsinntekter på 18 681 mill. kroner, hvorav 8 614 mill. kroner i form av alkoholavgift. Driftsresultatet for 2025 ble minus 321 mill. kroner, men resultat før skatt endte på minus 240 mill. kroner. Det negative resultatet skyldes kostnadsført engangskostnad ved endringer i de ansattes pensjonsordning i Statens pensjonskasse. Med negativt resultat ble det ikke avsatt og utbetalt overskuddsandel til staten for 2025.

3.3 Nordpolet AS

Nordpolet AS er et selvstendig datterselskap under AS Vinmonopolet, som driver detaljsalg av alkoholholdig drikk på Svalbard. Selskapet er gitt bevilling til dette, jf. forskrift 11. desember 1998 nr. 1300 om alkoholordningen for Svalbard § 2-1 første ledd. Bevillingen gir rett til innførsel og engrossalg av alkohol til innehavere av skjenkebevilling samt salg til personer med alminnelig eller særskilt rett til kjøp, jf. forskriften §§ 2-3 og 2-4.

Netto-overskuddet av omsetningen ved Nordpolet AS skal hvert år overføres til Longyearbyen lokalstyre for fordeling til velferdsformål og i samsvar med overordnede mål for norsk svalbardpolitikk, jf. forskrift 5. april 2000 nr. 347 om overskuddsutdeling fra Nordpolet AS § 1-2 første ledd. Nordpolet AS hadde i 2025 et årsresultat på 6,09 mill. kroner.

4 Eierstyringen i dag

Vinmonopolloven gir rammer for selskapets organisering, virksomhet og eierstyring. Det er Helse- og omsorgsdepartementet som utøver eierstyring på vegne av staten som eier.

I henhold til reglement for økonomistyring i staten § 10 er det fastsatt retningslinjer for departementets oppfølging av selskapet. Retningslinjene trådte i kraft 21. januar 2008. Retningslinjene står ved eventuelle tvils- og motstridstilfeller tilbake for lov- og forskriftsbestemmelser. Retningslinjene definerer statens eierrolle og hvordan Helse- og omsorgsdepartementet skal forvalte statens eierinteresser i oppfølgingen av AS

Vinmonopolet. Dokumentet omhandler blant annet hvordan styrings- og kontrollmyndigheten skal utøves.

Det følger av retningslinjene at instruksjon av AS Vinmonopolet skal skje skriftlig, og som hovedregel etter at selskapet har hatt anledning til å gi skriftlig uttalelse. Instruksjon av selskapet gis som hovedregel gjennom det årlige styringsdokumentet (oppdragsbrevet). Oppdragsbrevet gir de sektorpolitiske og økonomiske rammene for virksomheten, samt angir mål, satsingsområder og resultat- og rapporteringskrav. Departementet utarbeider foreløpig oppdragsbrev etter at regjeringens budsjettproposisjon er offentliggjort. Det foreløpige oppdragsbrevet oversendes AS Vinmonopolet for uttalelse. Departementet fastsetter endelig oppdragsbrev etter at Stortinget har fattet sitt endelige bevillingsvedtak. Oppdragsbrevet sendes årlig, ved kalenderårets start, og reflekterer selskapets rammevilkår for det gjeldende året. I tillegg orienteres det i oppdragsbrevet om Stortingets vedtak om utbetaling av overskuddsandel og utbytte fra selskapet. Av oppdragsbrevet går det fram hvilke satsingsområder og hovedprioriteringer selskapet er forventet å arbeide med i det påfølgende året, herunder hvilke forventninger eier har til utøvelse av selskapets samfunnsoppdrag. Dersom eier har behov for å instruere selskapet utover oppdragsbrevet, skal disse instruksene gis skriftlig til selskapet og som hovedregel etter at selskapet har hatt anledning til å gi skriftlig uttalelse. Det er dette som er den formelle styringslinjen mellom eierdepartementet og selskapet.

I tillegg til den formelle styringen har eierdepartementet uformelle møter med selskapets administrasjon gjennom året. Det avholdes kvartalsvise kontaktmøter og ett årlig møte om bærekraft og for øvrig møter etter behov. I disse møtene orienteres departementet om selskapets virksomhet. Det gis ikke instrukser til selskapet i disse møtene og møtene inngår ikke som en del av den formelle eierstyringen. De synspunkter staten gir uttrykk for i kontaktmøter er å betrakte som innspill til styret og administrasjonen.

Det er tradisjon for at Statsråden møter Vinmonopolets styre en gang i året, men denne ordningen er uformell og ikke lovfestet. Det fremgår imidlertid av retningslinjene at departementet er ansvarlig for at det årlig avholdes et møte mellom statsråden og AS Vinmonopolets styre og administrerende direktør.

Eierstyringen av AS Vinmonopolet utøves også gjennom oppnevning av styremedlemmer og medlemmer av bedriftsforsamlingen, hvor staten oppnevner 2/3 av medlemmene og de ansatte i virksomheten oppnevner de resterende 1/3 av medlemmene, jf. vinmonopolloven §§ 5 og 9.

Departementet søker for øvrig å utøve eierstyringen av AS Vinmonopolet i tråd med statens eierpolitikk som fremgår av Meld. St. 6 (2022 – 2023) *Et grønnere og mer aktivt statlig eierskap – Statens direkte eierskap i selskaper* (eierskapsmeldingen), så langt det lar seg gjøre gitt rammene satt i vinmonopolloven.

5 Generalforsamling

5.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Da AS Vinmonopolet ble stiftet som et aksjeselskap i 1922, hadde selskapet vedtekter hvor det gikk fram at selskapet hadde generalforsamling. Da det i 1932 ble besluttet å regulere selskapet i egen lov, ble det ikke ansett formålstjenlig å opprettholde ordningen med generalforsamling fordi statens innflytelse ble regulert i loven gjennom bestemmelser om oppnevning av medlemmer til styrende organer, fastsettelse av lønninger og honorarer, utferdigelse av instruks for styret og bestemmelser om revisjon av selskapet. Selskapet hadde på dette tidspunktet også private aksjonærer, men det var ikke ønskelig å legge noen myndighet til disse. Bestemmelser om generalforsamling ble derfor ikke videreført i ny lov.

I og med at vinmonopolloven ikke har regler om avholdelse av generalforsamling, finnes det ingen lovfestet og formell arena hvor eier møter selskapet og kan gi sin tilslutning til saker hvor dette kreves.

I vinmonopolloven § 12 går det fram at styret ved utløp av regnskapsåret skal sende inn et utdrag av selskapets regnskaper og en beretning om dets virksomhet til eierdepartementet, men dette kan ikke sies å innebære en formell godkjennelse tilsvarende fremleggelse for generalforsamling.

Det er kun det årlige oppdragsbrevet som går fra Helse- og omsorgsdepartementet til AS Vinmonopolet, som er den formelle kanalen for formidling av statens eierstyring. Det vises for øvrig til punkt 4 hvor statens eierstyring av AS Vinmonopolet er beskrevet.

Vinmonopolets bedriftsforsamling behandlet den 2. desember 2014 en sak om eierstyring av AS Vinmonopolet etter initiativ fra Kontrollkomiteen. Bedriftsforsamlingen fattet da et vedtak hvor de ba Helse- og omsorgsdepartementet opprette generalforsamling for Vinmonopolet og i tillegg foreta en generell modernisering av bestemmelsene om Vinmonopolets selskapsform og ledende organer. Vedtaket ble fattet under dissens med fire stemmer mot.

Riksrevisjonen omtalte eierstyringen av AS Vinmonopolet i Dokument 3:2 (2017-2018). Riksrevisjonen uttalte:

> «Etter Riksrevisjonens vurdering er departementets forvaltning av statens eierinteresser i Vinmonopolet ikke i tråd med prinsippene for god eierstyring. Riksrevisjonen mener det er viktig at departementet foretar en generell modernisering av styringsstrukturen i selskapet og at departementet fastsetter en konkret tidsplan for dette.»

Eierskapsmeldingen er det overordnede dokumentet for statens utøvelse av eierskap, og statens ti prinsipper for god eierutøvelse fremgår av denne meldingen. Det følger av prinsipp 5 at «Statens eiermyndighet i selskapet skal utøves på generalforsamling.»

I aksjeloven § 5-1 fremgår det at aksjeeierne utøver den øverste myndighet i selskapet gjennom generalforsamlingen. Tilsvarende fremgår i lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven) § 5-1. For statsforetak fremgår det i lov 10.

april 2025 nr. 9 om statsføretak (statsføretaklova) § 4-1 at departementet utøver den øverste myndighet i foretaket gjennom foretaksmøtet. Det samme gjelder for de fleste særlovselskap, med unntak av Folketrygdfondet og Vinmonopolet selv, se eierskapsmeldingen punkt 9.3 og tilhørende fotnote.

5.2 Innføring av generalforsamling

Selv om selskapet har vært uten generalforsamling siden vinmonopolloven ble vedtatt, har dette i liten grad ført til situasjoner eller hendelser hvor departementet ikke har kunnet utføre eierstyring. Likevel mener departementet det bør innføres generalforsamling som en formell arena for utøvelse av eierstyring.

Departementet viser til at eiermyndigheten etter statens prinsipper for eierstyring, skal utøves på generalforsamling. Som følge av at staten nå er eneeier av AS Vinmonopolet, gjør ikke hensynet til at andre aksjonærer ikke skal kunne påvirke eierstyringen seg gjeldende lenger. Dette er dermed ikke lenger et hinder for å innføre generalforsamling.

Videre vises det til at bedriftsforsamlingen og kontrollkomiteen i henvendelser til departementet har gitt uttrykk for at de mener eierstrukturen i selskapet er uklar og at selskapet mangler en formell arena hvor eier møter styret. Departementet legger stor vekt på tilbakemeldingen fra bedriftsforsamlingen. Videre legges det stor vekt på Riksrevisjonens vurdering av at styringsstrukturen må moderniseres for å være i tråd med prinsippene for god eierstyring. At rammene oppfattes å være uklare er etter departementets syn grunn nok til å gjøre endringer som kan tydeliggjøre eierstyringen av selskapet i enda større grad. Departementet ser videre at det er uvanlig å ikke ha en formell arena hvor eier møter styret og hvor årsregnskap og årsberetning legges fram slik tilfellet er etter aksjeloven. Innføring av generalforsamling vil gi en gjenkjennbar struktur sammenlignet med andre selskaper.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at det innføres generalforsamling for AS Vinmonopolet. Generalforsamlingen vil være statsråden i det departementet som forvalter selskapet. Gjennom generalforsamlingen vil staten som eier utøve den øverste myndighet i selskapet. Generalforsamlingen blir dermed selskapets øverste organ og vil ha instruksjons- og omgjøringsrett overfor styret. Departementet foreslår at det i vinmonopolloven inntas en ny bestemmelse hvor det fremgår at statens eierstyring av Vinmonopolet skal skje på generalforsamling, se forslag til ny § 8 a.

Departementet har vurdert hvorvidt det er behov for å lovfeste at departementet kan gi skriftlige instrukser til selskapet utenom generalforsamling i tråd med gjeldende retningslinjer for styring av AS Vinmonopolet. Dette vil skille seg fra aksjelovens bestemmelser hvor eier bare kan instruere et selskap gjennom generalforsamling. Det er sentralt for departementet å kunne instruere selskapet skriftlig for å sikre at selskapet opererer i tråd med sitt formål og ivaretar det alkoholpolitiske oppdraget som selskapet har. Til sammenligning er instruksjonsadgangen utenom generalforsamling videreført for Norsk Tipping i forbindelse med fremleggelse av ny pengespillov, jf. lov 18. mars 2022 nr. 12 om pengespill § 11 sjette ledd. Det fremgår av denne bestemmelsen at departementet kan gi skriftlige instrukser til selskapet utenom generalforsamling om

forhold som gjelder oppfyllelsen av lovens formål. I Prop. 220 L (2020 – 2021) punkt 11.4 ble det lagt vekt på at:

> «For å kunne organisere tilbudet av pengespill gjennom en enerett gitt til et statlig selskap, krever EØS-retten at staten som eier både har og utøver særskilt kontroll med selskapet på en måte som ikke ville være mulig overfor private aktører i en lisensordning. Særregelen om direkte instruksjonsmyndighet gjennom brev er en viktig styringsmulighet i den sammenheng.»

Videre fremgår det i punkt 11.4.2.5 at bestemmelsen om instruksjonsadgangen sikrer at departementet kan gripe inn umiddelbart uten å gå veien om generalforsamling, dersom det i den løpende dialogen viser seg å være behov for å instruere Norsk Tipping for å sikre at selskapet oppfyller pengespillpolitikkens hovedmål. Det presises at instruksjonsadgangen kun er ment å være en sikkerhetsventil dersom det er hensiktsmessig å gi føringer på kort varsel til selskapet, og at det naturlige utgangspunktet for den statlige eierstyringen vil være gjennom generalforsamlingen.

Departementet vurderer at AS Vinmonopolets enerett til salg av alkoholholdig drikk i gruppe 2 og 3, tilsier at anledning til instruksjonsadgang utenom generalforsamling bør videreføres, slik den er for Norsk Tipping. På tilsvarende måte som for Norsk Tipping mener departementet at en direkte instruksjonsmyndighet er en viktig styringsmulighet for departementet. Selv om det er et prinsipp om at statens eierstyring skal skje gjennom generalforsamling, er det i dette tilfellet ikke andre eiere å ta hensyn til. Departementet viser videre til at instruksjonsadgangen overfor AS Vinmonopolet benyttes i dag, også utenom det årlige oppdragsbrevet, og vurderer at det derfor er behov for å videreføre denne muligheten. Å regulere instruksjonsadgangen eksplisitt i vinmonopolloven vil etter departementets vurdering signalisere at departementets instruksjonsmyndighet er styrket sammenlignet med dagens situasjon. Likevel skal utgangspunktet være at eierstyringen som hovedregel skal skje gjennom generalforsamlingen.

Departementet har vurdert hvorvidt instruksjonsadgangen bør begrenses til forhold som omhandler Vinmonopolets samfunnsoppdrag, slik instruksjonsadgangen for Norsk Tipping AS er begrenset til forhold som gjelder oppfyllelsen av pengespillovens formål.. Departementet ber særlig om høringsinstansenes innspill på om instruksjonsadgangen bør begrenses på en slik måte.

Etter departementets syn vil også en instruksjonsadgang være mer hensiktsmessig å benytte i visse tilfeller fremfor å innkalle til ekstraordinær generalforsamling, jf. punkt 5.2.2, for eksempel hvis det dreier seg om saker hvor staten har behov for å legge føringer eller gi avklaringer på kort varsel.

Departementet foreslår på dette grunnlaget å lovfeste at departementet kan gi skriftlige instrukser til selskapet utenom generalforsamling, og foreslår at dette inntas i § 8 a første ledd annet punktum.

Departementet legger til grunn at en skriftlig oppsummering av eiers forventninger til selskapet, og Stortingets vedtak om overskuddsandel og utbytte, kan formidles gjennom oppdragsbrev, som tidligere. Etter det departementet kjenner til, formidles dette utenfor foretaksmøter eller generalforsamlinger også i andre statseide foretak/selskap. Etter

departementets syn er oppdragsbrevet en transparent og tydelig formidling av eiers forventninger til selskapet som setter rammer for selskapets drift.

Videre legger departementet til grunn at eier skal holde seg orientert om selskapets virksomhet utenom generalforsamling. Det vil bli avholdt kvartalsvise kontaktmøter som en del av eierdialogen, slik det gjøres i dag. Kontakt mellom departementet og selskapet utenom generalforsamling eller skriftlig instruks skal imidlertid ikke anses som eierstyring ettersom eierstyring kun skal kunne finne sted gjennom generalforsamlingen. Retningslinjene for eierstyringen av Vinmonopolet må revideres i tråd med innføring av generalforsamling.

Når det gjelder hvem som skal ha *plikt* til å møte på generalforsamlingen, vurderer departementet at styreleder og administrerende direktør skal være til stede. En slik plikt foreligger også etter annen selskapslovgivning, jf. f.eks. aksjeloven § 5-4, statsføretakslova § 4-2 og lov 15. juni 2001 nr. 93 om helseforetak m.m. (helseforetaksloven) § 17. Det er etter departementets vurdering nødvendig for avholdelse av generalforsamling at styreleder og administrerende direktør, eller i særlige tilfeller stedfortreder for disse, er til stede. På den måten sikrer man informasjonsutveksling mellom selskapet og eier. Møteplikten er derfor en naturlig følge av vervene og stillingene.

Vilkåret om at aktørene må være til stede må anses å være oppfylt dersom deltakelse skjer ved hjelp av fjernmøteteknologi, herunder videokonferanse eller telefonkonferanse. Departementet foreslår ikke at det skal fremgå uttrykkelig av bestemmelsen at deltakelse ikke krever fysisk tilstedeværelse, og antar det er tilstrekkelig at dette fremgår av lovens forarbeider. Det bes likevel om tilbakemelding fra høringsinstansene på om dette er nødvendig å presisere i loven.

For øvrige medlemmer av styret foreslås det at disse får *rett*, og ikke plikt, til å møte på generalforsamlingen. En slik møterett har styremedlemmer også etter øvrig selskapslovgivning, jf. aksjeloven § 5-4 første ledd, statsføretakslova § 4-2 første ledd og helseforetaksloven § 17. I aksjelovens forarbeider, Prop. 140 L (2020 – 2021) punkt 6.4.6, er det vurdert at det anses unødig byrdefullt å ilegge øvrige styremedlemmer møteplikt. Departementet legger tilsvarende til grunn, og vurderer at det er tilstrekkelig at styrets leder ilegges en møteplikt.

Etter aksjeloven § 7-5 første ledd skal revisor delta på generalforsamlingen når de saker som behandles er av en slik art at dette må anses som nødvendig. Revisor har uansett rett til å delta på generalforsamlingen. En tilsvarende plikt og rett er inntatt i statsføretakslova § 6-4. Departementet vurderer at det er hensiktsmessig at revisor gis rett til å delta på generalforsamlingen.

Når det gjelder spørsmålet om revisor også skal ilegges en plikt til å delta, antar departementet at det kun er unntaksvis at dette vil være nødvendig og at en plikt til å møte i slike tilfeller må anses for å være en naturlig følge av å være virksomhetens revisor. For revisor vil det også være anledning til å delta via fjernmøteteknologi. Departementet

foreslår derfor at det inntas en tilsvarende møteplikt for revisor i vinmonopolloven som etter aksjeloven og statsføretakslova.

Etter aksjeloven §§ 19-1 og 19-2 kan overtredelser av aksjeloven straffes med bøter eller fengsel. Tilsvarende hjemmel er inntatt i statsføretakslova § 9-2. Vinmonopolloven har ikke en slik bestemmelse om straffansvar. Departementet har vurdert hvorvidt det er hensiktsmessig å ilegge styreleder, administrerende direktør og i visse tilfeller revisor, plikt til å møte på generalforsamling dersom mislighold av denne plikten ikke medfører noen form reaksjon eller sanksjon. For administrerende direktør og ev. revisor, vurderer departementet at mislighold av en slik plikt kan gi grunnlag for alminnelige arbeidsrettslige følger som oppsigelse, ev. kontraktsbrudd. For styreleder kan det være aktuelt å fjerne vedkommende fra tillitsvervet, dersom plikten ikke oppfylles. Vi viser i denne forbindelse til vurderingen under punkt 8.2 om opphør av styreverv. Departementet vil derfor ikke på nåværende tidspunkt foreslå at det innføres en hjemmel for å ilegge straff for overtredelser av vinmonopolloven.

Det foreslås at det inntas i ny § 8 a annet ledd hvem som har rett og hvem som har plikt til å møte ved generalforsamlingen.

Det foreslås at det også lovfestes i § 8 a tredje ledd at alle styrets medlemmer, administrerende direktør og revisor har rett til å uttale seg. En slik rett foreligger også etter øvrig selskapslovgivning. Retten til å uttale seg er ikke ment å innebære rett til å fremsette forslag.

5.2.1 Ordinær generalforsamling

Etter aksjeloven § 5-5 første ledd og statsføretakslova § 4-3 første ledd skal ordinær generalforsamling avholdes innen seks måneder etter utgangen av hvert regnskapsår. Regnskapsåret følger normalt kalenderåret, jf. lov 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) § 1-7 første ledd.

Videre fremgår det av aksjeloven § 5-5 annet ledd og statsføretakslova § 4-3 annet ledd at godkjennelse av årsregnskap og ev. årsberetning, herunder utdeling av utbytte, skal behandles på generalforsamlingen. I tillegg skal andre saker som etter loven eller vedtektene hører under generalforsamlingen, behandles.

Departementet foreslås at det inntas en bestemmelse i vinmonopolloven om avholdelse av generalforsamling som bygger på bestemmelsene i aksjeloven og statføretakslova, og det foreslås at dette tas inn som ny § 8 b første ledd. Følgelig må ordinær generalforsamling avholdes i årets første halvdel, innen utgangen av juni måned.

Videre foreslås det at det lovfestes at godkjennelse av årsregnskapet og årsberetningen, skal behandles på ordinær generalforsamling, se forslag til ny § 8 b annet ledd.

Når det gjelder utbetaling av utbytte, er dette for AS Vinmonopolets del overskuddsandelen som fastsettes av Stortinget i forbindelse med behandling av statsbudsjettet, jf. nærmere omtale i punkt 3.2 ovenfor. Departementet foreslår ingen endring i dette per nå.

Etter departementets vurdering bør det imidlertid lovfestes at saker som antas å få betydning for selskapets utøvelse av samfunnsoppdraget skal behandles på generalforsamling. Som historiske eksempler kan nevnes overgang til selvbetjente vinmonopol og etablering av nettbutikk. Slike omlegginger skal forelegges eier, og når generalforsamling etableres, vil dette være rett arena for behandling av slike saker. Det foreslås at dette fremgår av ny § 8 b tredje ledd nr. 1.

Departementet mener videre at det bør gå direkte fram av loven at også eventuell opprettelse av datterselskaper skal behandles på generalforsamling, se forslag til ny § 8 b tredje ledd nr. 2.

5.2.2 Ekstraordinær generalforsamling

Etter aksjeloven § 5-6 første ledd kan styret bestemme at det skal innkalles til ekstraordinær generalforsamling. Videre følger det av annet ledd at styret skal innkalle til ekstraordinær generalforsamling når revisor som reviderer selskapets årsregnskap, eller aksjeeiere som representerer minst en tidel av aksjekapitalen, skriftlig krever det for å få behandlet et bestemt angitt emne. I statsføretakslova § 4-4 er det en tilsvarende anledning for departementet til å kalle inn til ekstraordinært foretaksmøte dersom styret eller revisor krever det for å få behandlet et bestemt tema.

Ifølge aksjeloven § 20-4 nr. 3 kan ekstraordinær generalforsamling kreves holdt av det departementet som selskapet hører under, av styret eller av to medlemmer av bedriftsforsamlingen.

Ekstraordinær generalforsamling gir eier normalt sett mulighet til å gjennomføre endringer og utøve eierstyring i tiden mellom de ordinære generalforsamlingene. I prinsippet kan alle saker som kan behandles på ordinær generalforsamling, behandles på en ekstraordinær generalforsamling. Det er likevel kun de saker som er grunnen til at det innkalles til ekstraordinær generalforsamling, som skal behandles.

Departementet viser til vurderingen om instruksjonsadgang i punkt 5.1, hvor det foreslås at eier har anledning til å gi instruksjoner utenom generalforsamling, og at behovet for ekstraordinær generalforsamling slikt sett er mindre for eiers del. Departementet viser likevel til at det kan være saker hvor det er naturlig å drøfte disse med selskapets ledelse, og videre at det kan oppstå saker hvor styret eller revisor vurderer at disse må drøftes på en ekstraordinær generalforsamling. Departementet foreslår derfor at det inntas en ny bestemmelse om ekstraordinær generalforsamling i vinmonopolloven § 8 c, i det vesentlige basert på bestemmelsen i statsføretakslova § 4-4, og delvis på bestemmelsen i aksjeloven § 5-6.

5.2.3 Innkalling til generalforsamling

Departementet foreslår at myndigheten til å kalle inn til både ordinær og ekstraordinær generalforsamling legges til eier ved departementet. Dette tilsvarer bestemmelsen i aksjeloven § 20-5 nr. 1, og § 4-5 nr. 1 i statsføretakslova. Departementet foreslår at det

går direkte fram av loven at innkalling klart skal angi de saker som skal behandles på generalforsamlingen.

Videre foreslår departementet at det går fram av loven at medlemmer av styret og administrerende direktør skal innkalles til generalforsamlingen og at den revisor som reviderer årsregnskapet skal innkalles dersom de saker som skal behandles er av en slik art at hans eller hennes nærvær kan anses ønskelig, eller dersom Riksrevisjonen krever det.

Departementet mener det bør lovfestes at innkalling skal foretas senest en uke før avholdelse av generalforsamling, med mindre det foreligger særlige grunner. Dette gjelder både ordinær og ekstraordinær generalforsamling.

Departementet foreslår at det inntas en ny bestemmelse i vinmonopolloven om innkalling til generalforsamling. Se forslag til ny § 8 d.

5.2.4 Møteledelse og protokollering

Departementet viser til statsføretakslova § 4-7 om møteleiing og protokoll samt aksjeloven § 5-12 om åpning av møtet og møteleder og § 5-16 om protokollføring. Departementet foreslår at det inntas en bestemmelse i vinmonopolloven som regulerer møteledelse og protokollering. Det er etter departementets vurdering hensiktsmessig at begge disse to forholdene fremgår av samme bestemmelse på samme måte som i statsføretakslova § 4-7.

Departementet har vurdert om det det bør være eier eller styreleder som leder generalforsamlingen. Det følger av statsføretakslova at styreleder leder foretaksmøtet. Etter aksjeloven velger generalforsamlingen en møteleder, som ikke behøver å være aksjeeier. For de regionale helseforetakene er det imidlertid eier som leder møtet, jf. helseforetaksloven § 19 første ledd. Å la eier lede generalforsamlingen synliggjør den statlige, politiske styringen av selskapet. Ettersom det kun er en statlig eier av selskapet og ikke flere eiere, er det etter departementets vurdering naturlig at eier leder møtet, men har mulighet til å overlate ledelsen til andre tilsvarende som i helseforetaksloven. Departementet foreslår å lovfeste at generalforsamlingen ledes av eier (departementet) med mindre eier beslutter at noen andre skal lede møtet.

Departementet foreslår å lovfeste at generalforsamlingens beslutninger skal gjengis i protokollen og at protokollen skal undertegnes av møtelederen og minst en annen person som velges blant de tilstedeværende. Signatur kan finne sted enten fysisk eller ved bruk av sikker elektronisk signatur.

Både aksjeloven og statsføretakslova har bestemmelser om protokollering av uenigheter i forbindelse med beslutninger fattet av generalforsamlingen. Departementet mener det samme bør være gjeldende i vinmonopolloven. Dersom noen som er til stede på generalforsamlingen er uenig i generalforsamlingens beslutning, skal deres mening protokolleres. Dette for å sikre dokumentasjon og hensynet til offentlighet. Det foreslås at protokollen skal oppbevares i hele selskapets levetid tilsvarende som i statsføretakslova § 4-7 nr. 4 og aksjeloven § 5-16 nr. 3.

Departementet foreslår at det inntas en ny bestemmelse i vinmonopolloven om møteledelse og protokoll. Se forslag til ny § 8 e.

5.2.5 Innhenting av opplysninger fra selskapet

Departementet vurderer at det er nødvendig for eier ved departementet å holde seg orientert om selskapets virksomhet uten at det utøves eierstyring. Departementet vil kunne ha behov for å innhente opplysninger fra selskapet som ledd i eierstyringen, og for å kunne sikre at selskapets virksomhet drives i henhold til de krav som er stilt på generalforsamling og de rammebetingelser som følger av alkoholloven og alkoholforskriften. Innhenting av opplysninger og kontakt er ikke å anse som del av den formelle eierstyringen, og det vises også til at eier ved departementet vil gjennomføre møter med AS Vinmonopolet slik som i dag, jf. punkt 5.2.

En slik anledning til å innhente opplysninger fra de regionale helseforetakene er inntatt i helseforetaksloven § 16a. Det foreslås at det inntas en tilsvarende bestemmelse i vinmonopolloven ny § 8 f.

6 Bedriftsforsamling

6.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Etter vinmonopolloven § 9 skal AS Vinmonopolet ha en bedriftsforsamling på 21 medlemmer. 2/3 av medlemmene med varamedlemmer oppnevnes av Kongen. De resterende 1/3 av medlemmene velges av og blant de ansatte. Kongen fastsetter godtgjørelse til bedriftsforsamlingens medlemmer, jf. vinmonopolloven § 15.

I vinmonopolloven § 9 siste ledd er det hjemmel for Kongen til å gi utfyllende forskrifter om oppnevning av medlemmer blant bedriftens ansatte, herunder om vilkår for stemmerett og valgbarhet, valgmåten, om avgjørelse av tvister om valget og om bortfall av verv som medlem av bedriftsforsamlingen. Forskrift 1. mars 2002 nr. 213 om ansattes rett til representasjon i AS Vinmonopolets styre og bedriftsforsamling er fastsatt med hjemmel i vinmonopolloven § 9 siste ledd og vinmonopolloven § 5.

Vinmonopolets bedriftsforsamling er ikke overordnet styret og har ikke instruksjonsmyndighet over for styret. I henhold til vinmonopolloven § 9 sjette til tiende ledd skal bedriftsforsamlingen føre tilsyn med styret og administrerende direktørs forvaltning av selskapet. Bedriftsforsamlingen kan selv, eller ved utvalg, iverksette undersøkelser, og bedriftsforsamlingen skal avgi uttalelse om årsberetning, årsregnskap og revisjonsberetning. Etter forslag fra styret treffer bedriftsforsamlingen avgjørelser i saker som gjelder investeringer av betydelig omfang i forhold til selskapets ressurser eller rasjonalisering eller omlegging av driften som vil medføre større endring eller omdisponering av arbeidsstyrken. Bestemmelsene om bedriftsforsamlingens kompetanse tilsvarer dagjeldende lov 4. juni 1976 nr. 59 om aksjeselskaper § 8-20. Kongen kan bestemme at det for visse arter disposisjoner og forretninger som ikke hører inn under den daglige ledelse, skal kreves samtykke av bedriftsforsamlingen. Videre følger det av § 9

niende ledd siste punktum at Kongen kan gi forskrifter om den nærmere avgrensning av bedriftsforsamlingens myndighet etter første punktum og om saksbehandlingen i bedriftsforsamlingen. Slik forskrift er ikke gitt. Det følger av § 9 tiende ledd at bedriftsforsamlingen kan vedta anbefalinger til styret i en hvilken som helst sak. De anbefalinger bedriftsforsamlingen måtte gi er imidlertid ikke bindende for styret. Bedriftsforsamlingen har fire møter i året hvorav to møter avholdes digitalt.

Erfaringene med bedriftsforsamlingen er at det har vist seg utfordrende å få et tilstrekkelig antall av medlemmene til å møte. Det har i senere tid vært få saker av en slik karakter at de faller inn under bedriftsforsamlingens beslutningsområde.

Bedriftsforsamlingen utnevner en kontrollkomité med tre medlemmer, jf. vinmonopolloven § 13. Kontrollkomiteen fører tilsyn med AS Vinmonopolets virksomhet. Instruks for kontrollkomiteen fastsettes av bedriftsforsamlingen, jf. også Ot. prp. nr. 30 (1988 – 1989). Gjeldende instruks er fra 2022. Kontrollkomiteen gjennomgår det avsluttede og reviderte årsoppgjøret, samt revisjonsberetningen, og gir sin innstilling til bedriftsforsamlingen om hvorvidt bedriftsforsamlingen bør gi sin tilslutning til det fremlagte årsoppgjøret.

I aksjeloven § 6-35 første ledd fremgår det at det skal velges en bedriftsforsamling i selskaper med mer enn 200 ansatte. Det kan likevel avtales at det ikke skal være bedriftsforsamling, jf. § 6-35 annet ledd. Mer utfyllende regler om bedriftsforsamling finnes i allmennaksjeloven kapittel 6. Disse bestemmelsene gjelder tilsvarende for bedriftsforsamling i selskaper organisert etter aksjeloven § 6-35 første ledd annet punktum.

Det følger av allmennaksjeloven § 6-37 at bedriftsforsamlingen har som oppgave å velge medlemmer til styret inkludert styreleder. I tillegg skal bedriftsforsamlingen føre tilsyn med styrets og daglig leders forvaltning av selskapet. Bedriftsforsamlingen kan selv eller ved utvalg iverksette undersøkelser. Bedriftsforsamlingen skal gi uttalelse til generalforsamlingen om styrets forslag til resultatregnskap og balanse. Bedriftsforsamlingen kan også gi uttalelse til generalforsamlingen om styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte. Etter forslag fra styret treffer bedriftsforsamlingen avgjørelser i saker som gjelder investeringer av betydelig omfang i forhold til selskapets ressurser og i saker som gjelder rasjonalisering eller omlegging av driften som vil medføre større endring eller omdisponering av arbeidsstyrken. Dersom det er avtalt at selskapet ikke skal ha bedriftsforsamling skal styret treffe disse avgjørelsene. Bedriftsforsamlingen kan vedta anbefalinger til styret om hvilken som helst sak.

Bedriftsforsamlingens oppgaver i statsaksjeselskaper er noe avvikende fra bestemmelsene i allmennaksjeloven § 6-37. For statsaksjeselskaper følger det av allmennaksjeloven § 20-4 at styret velges av generalforsamlingen selv om selskapet har bedriftsforsamling. Videre kan Kongen overprøve bedriftsforsamlingens beslutning, jf. allmennaksjeloven § 20-4 nr. 2 og generalforsamlingen er ikke bundet av styrets eller bedriftsforsamlingens forslag om utdeling av utbytte, jf. allmennaksjeloven § 20-4 nr. 4.

Av de heleide statsaksjeselskapene er det kun et fåtall som har bedriftsforsamling.[1] I pengespilloven § 11 fremgår det at aksjeloven § 6-35 om bedriftsforsamling ikke gjelder for Norsk Tipping AS. I Prop. 220 L (2020 -2021) pkt. 11.4.2.3 fremgår det at:

> «Opprettelse av en bedriftsforsamling vil medføre at noe av myndigheten over selskapet flyttes fra generalforsamlingen til bedriftsforsamlingen. Dette innebærer en maktforskyvning da det opprettes et ekstra organ mellom generalforsamlingen og styret. EØS-retten krever sterk offentlig kontroll med en enerettstilbyder på pengespillfeltet. Departementet vurderer at opprettelse av en bedriftsforsamling kan vanne ut kontrollmuligheten med selskapet. Departementet mener at adgangen til å avtale seg bort ikke er tilstrekkelig til å sikre tilstrekkelig statlig kontroll med selskapet. I tillegg vil det være en forutsetning at en slik avtale faktisk inngås. Bedriftsforsamling er heller ikke vanlig i statlige sektorpolitiske selskap.»

Når det gjelder Norfund er det ikke gitt bestemmelser om bedriftsforsamling, jf. lov 9. mai 1997 nr. 26 om Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (Norfundloven). Det er heller ikke gjort for Innovasjon Norge, jf. lov 19. desember 2003 nr. 130 om Innovasjon Norge.

6.2 Departementets vurdering

Når departementet nå foreslår å etablere generalforsamling for selskapet, er det naturlig å vurdere om det er behov for å videreføre ordningen med bedriftsforsamling.

Bedriftsforsamlingens oppgaver etter vinmonopolloven er i stor grad overlappende med aksjelovens bestemmelser om statsaksjeselskaper. Bedriftsforsamlingen velger ikke styret eller styrets leder, og Kongen kan overprøve bedriftsforsamlingens beslutninger dersom vesentlige samfunnsmessige hensyn tilsier det. Videre er bedriftsforsamlingens oppgaver etter vinmonopolloven ytterligere innskrenket sammenlignet med aksjeloven § 20-4 ettersom Kongen også kan gi forskrifter om den nærmere avgrensning av bedriftsforsamlingens myndighet når det gjelder avgjørelser i saker som gjelder investeringer av betydelig omfang i forhold til selskapets ressurser eller rasjonalisering eller omlegging av driften som vil medføre større endring eller omdisponering av arbeidsstyrken. Kongen kan også gi forskrift om saksbehandlingen i bedriftsforsamlingen. Departementet kan ikke se at bedriftsforsamlingen i Vinmonopolet spiller en mer betydningsfull rolle enn i ordinære aksjeselskaper eller bedriftsforsamling i statsaksjeselskaper.

Ettersom AS Vinmonopolet er et særlovsselskap som ikke følger aksjelovens regler er det ikke obligatorisk for selskapet å ha bedriftsforsamling selv om selskapet har mer enn 200 ansatte. Som vist over er bedriftsforsamlingens oppgaver etter vinmonopolloven begrensede, og en rekke særlovsselskaper og statsforetak har ikke bedriftsforsamling.

Bedriftsforsamlingen skal sikre at de ansatte i selskapet får ta del i selskapets ledelse. Vinmonopolets ansatte er imidlertid sikret slik deltakelse gjennom ansatterepresentasjon i

[1] Fremgår i fotnote 26 til Meld. St. 6 (2022 – 2023) *Et grønnere og mer aktivt statlig eierskap – Statens direkte eierskap i selskaper*

styret. Det vises i denne sammenheng til at det i virksomheter med mer enn 200 ansatte kan besluttes at selskapet ikke skal ha bedriftsforsamling, jf. aksjeloven § 6-35 (2). Dette forutsetter likevel at de ansatte har rett til å velge en andel av styremedlemmene, jf. allmennaksjeloven § 6-4. Fordelingen av oppnevning av styremedlemmer i Vinmonopolet er i tråd med dette, jf. vinmonopolloven § 5.

Bedriftsforsamlingen skal føre tilsyn med styrets arbeid. Dette er en rolle som også ivaretas av eier, og bedriftsforsamlingens rolle kan slikt sett anses overflødig. På den annen side kan man hevde at det er en styrke at et organ som er bredt sammensatt og ikke underlagt instruksjonsmyndighet fra eier, innehar en slik rolle. At kontrollkomiteen oppnevnes blant bedriftsforsamlingens medlemmer understreker bedriftsforsamlingens funksjon som tilsynsorgan. En avvikling av bedriftsforsamlingen vil medføre en avvikling av kontrollkomiteen også. Etter departementets oppfatning kan det imidlertid stilles spørsmål ved om bedriftsforsamlingen og kontrollkomiteen reelt sett har fungert som et tilsynsorgan for Vinmonopolets vedkommende.

Som følge av at det blant medlemmene som oppnevnes til bedriftsforsamlingen, er personer med ulik partipolitisk bakgrunn, kan dette anses å sikre en politisk tilknytning til selskapets virksomhet. En slik tilknytning kan bidra til å sikre forståelse for AS Vinmonopolet som virkemiddel for å redusere alkoholbruken og med dette skadevirkningene av alkoholbruk. Departementet vurderer likevel at dette i seg selv ikke er en vektig grunn til å beholde bedriftsforsamling i AS Vinmonopolet. Det vises i denne forbindelse til at oppslutningen rundt AS Vinmonopolet, også langt på vei er tverrpolitisk.

Bedriftsforsamlingen framstår etter departementets vurdering som overflødig ved siden av de reglene man har om ansattes representasjon i styret. Bedriftsforsamlingen har få oppgaver og liten reell innflytelse på selskapets ledelse. At det er utfordrende å få et tilstrekkelig antall medlemmer til å møte, indikerer at arbeidet ikke oppfattes å være av stor viktighet.

Departementet kan etter dette ikke se at det er tungtveiende argumenter for at Vinmonopolet har behov for en bedriftsforsamling når andre statlige særlovsselskaper ikke har funnet behov for dette. Etter departementets vurdering bør ordningen med bedriftsforsamling avvikles, og det foreslås dermed at § 9 oppheves.

Som følge av at kontrollkomiteen oppnevnes av bedriftsforsamlingen, jf. vinmonopolloven § 13, vil en avvikling av bedriftsforsamlingen naturlig medføre at kontrollkomiteen også bortfaller. Departementet viser til at AS Vinmonopolet skal revideres av en ekstern revisor, jf. vinmonopolloven § 10 annet ledd, og er underlagt Riksrevisjonens kontroll, jf. vinmonopolloven § 14. I tillegg har styret ansvar for å føre tilsyn med administrerende direktørs ledelse av virksomheten. Departementet vurderer på denne bakgrunnen at Vinmonopolet er underlagt tilstrekkelig kontroll, og at det ikke er nødvendig å opprettholde en kontrollkomité. Det foreslås derfor at vinmonopolloven § 13 oppheves.

En avvikling av bedriftsforsamlingen, samt kontrollkomiteen, medfører at bestemmelser som omtaler bedriftsforsamlingen og kontrollkomiteen, eller henviser til bestemmelser om

disse organene, må endres. Dette gjelder vinmonopolloven § 5 tredje ledd annet punktum som omhandler administrerende direktørs deltakelse i styrets og bedriftsforsamlingens møter. Som følge av at bedriftsforsamlingen nå foreslås avviklet, vil det følgelig ikke være møter å delta i. Videre er det i vinmonopolloven § 10 første ledd vist til departementets representasjon i styrets og bedriftsforsamlingens møter. I vinmonopolloven § 10 annet ledd henvises det til aksjelovens bestemmelser om bedriftsforsamling, som ikke lenger vil være aktuelle å anvende. Til sist må vinmonopolloven § 15 som omhandler fastsettelse av godtgjørelse for blant annet bedriftsforsamlingen og kontrollkomiteens medlemmer endres. Dette vil ved en avvikling av bedriftsforsamlingen og kontrollkomiteen ikke lenger være aktuelt.

Tilsvarende må det gjøres endringer i forskrift 1. mars 2002 nr. 213 om ansattes rett til representasjon i AS Vinmonopolets styre og bedriftsforsamling. I forskriften § 4 om valgbarhet til styret er det vist til at styremedlemmet ikke kan være medlem av bedriftsforsamlingen. Dette vil ikke lenger være aktuelt ved en avvikling av bedriftsforsamlingen, og bestemmelsen foreslås endret i tråd med dette. Forskriftens kapittel 3 omhandler valg av de ansattes representanter til bedriftsforsamlingen. Dette kapitlet foreslås opphevet.

7 Bestemmelse om tjenestepensjon for selskapets ansatte

7.1 Gjeldende rett

I vinmonopolloven § 7 fjerde ledd fremgår det at Kongen med Stortingets samtykke treffer de nødvendige bestemmelser om pensjon for selskapets funksjonærer. Det er i medhold av bestemmelsen besluttet at selskapets ansatte (tidligere omtalt som funksjonærer) står i Statens pensjonskasse.

Bestemmelsen om pensjon for selskapets ansatte ble inntatt i vinmonopolloven gjennom Ot.prp. nr. 47 (Om lov om A/S Vinmonopolet) fra 1931. I merknad til § 7 står det:

> «Den nærmere ordning av pensjonsvesenet for Vinmonopolet finner ikke komitéen å burde gå inn på. Dette spørsmål er for tiden under utredning. Men det antas å burde bestemmes i loven, at Kongen med Stortingets samtykke kan treffe de nødvendige bestemmelser.»

I 1932 fikk Vinmonopolets styre utarbeidet en betenkning angående spørsmålet om en felles pensjonsordning for A/S Vinmonopolet, Statens Kontorforretning og Vaksdal Mølle. Betenkningen var inntatt i et utkast til pensjonsregler m.v. som i det store og hele gikk ut på at reglene i Statens pensjonskasse skulle gjøres gjeldende for Vinmonopolets og Kornforretningens funksjonærer, men det ble ikke foreslått å innlemme de ansatte i Statens pensjonskasse. I stedet ble det foreslått at det skulle opprettes to selvstendige pensjonskasser for de to selskapene. Betenkningen ble forelagt styret for Statens pensjonskasse som konkluderte med at ansatte i Vinmonopolet burde innlemmes i Statens pensjonskasse på vilkår som ville måtte drøftes.

I St. prp.nr. 41 (1934) uttaler departementet:

> "Det er efter departementets mening den naturlige løsning at funksjonærene i Vinmonopolet, som jo er en ren statsforretning, bør stilles på nivå med statens egentlige tjenestemenn også i pensjonsmessig henseende."

Fra 1. januar 1935 ble Vinmonopolets funksjonærer innlemmet i Statens pensjonskasse. Bestemmelsen om at Kongen med Stortingets samtykke treffer bestemmelser om pensjon for selskapets funksjonærer, har siden stått i Vinmonopolloven.

Da bestemmelsen om pensjon for selskapets ansatte ble fastsatt og det ble besluttet at Vinmonopolets ansatte skulle innlemmes i Statens pensjonskasse, var det vanlig at Stortinget besluttet inn- og utmelding i Pensjonskassen. Denne ordningen har man senere gått bort fra, og adgangen til inn- og utmeldinger er i dag gitt til Arbeids- og inkluderingsdepartementet, og fremgår av lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse § 5.

7.2 Departementets vurdering

Bestemmelsen i vinmonopolloven § 7 fjerde ledd bør etter departementets vurdering oppheves. Bestemmelsen er ikke i tråd med hvordan pensjonsordninger reguleres i dag. Ettersom det ikke lenger er slik at Stortinget beslutter inn- og utmelding av Pensjonskassen, og Stortinget gjennom lov om Statens pensjonskasse § 5 har gitt denne adgangen til Arbeids- og inkluderingsdepartementet, bør ikke beslutninger om pensjon for Vinmonopolets ansatte kreve Stortingets samtykke. Ved opphevelse av bestemmelsen vil selskapet ha ansvaret for, i forhandling med sine ansatte, å fastsette pensjonsordning. Lovendringen vil i seg selv ikke medføre noen realitetsendring av dagens ordning. De ansatte i Vinmonopolet vil fortsatt være medlemmer av Statens pensjonskasse. En eventuell endring vil kreve et utmeldingsvedtak fra selskapets side og fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Departementet foreslår at vinmonopolloven § 7 fjerde ledd oppheves.

8 Enkelte andre endringsforslag i vinmonopolloven

8.1 Flytting av kompetanse til generalforsamlingen

Som følge av at departementet nå foreslår å innføre generalforsamling, har departementet særlig vurdert å flytte kompetansen til å utnevne styremedlemmer, oppnevne revisor og fastsette godtgjørelse for styret fra Kongen til generalforsamlingen.

Det følger av aksjeloven § 20-4 nr. 1 at i selskaper der staten eier alle aksjer, velges styret av generalforsamlingen. Videre følger det av aksjeloven § 6-3 første ledd og statsføretakslova § 5-1 tredje og fjerde ledd, at det er generalforsamlingen eller foretaksmøtet som velger styret. Dette gjelder likevel ikke styremedlemmene som skal velges av selskapets ansatte, jf. aksjeloven § 6-4 og statsføretakslova § 5-3.

Departementet foreslår på bakgrunn av dette, at valg av styremedlemmer, inkludert styreleder, legges til generalforsamlingen, se forslag til endringer i vinmonopolloven § 5

første ledd. Det foreslås ikke endring i delen av bestemmelsen som omhandler valg av styremedlemmer av og blant virksomhetens ansatte.

Etter vinmonopolloven § 10 annet ledd oppnevner departementet revisor. Departementet vurderer at når det nå opprettes en generalforsamling, er det mer naturlig for denne å oppnevne revisor. Etter aksjeloven § 7-1 og statsføretakslova § 6-1 er det henholdsvis generalforsamlingen og foretaksmøtet som oppnevner revisor. Departementet foreslår derfor at valg av revisor legges til generalforsamlingen, se forslag til endringer i § 10 annet ledd. I denne forbindelse vurderer departementet at det bør gjøres endringer i § 10 annet ledd siste punktum hvor det fremgår at departementet skal utarbeide instruks for revisor, som igjen skal godkjennes av Riksrevisjonen. Når valg av revisor nå foreslås flyttet til generalforsamlingen, anses det ikke hensiktsmessig at departementet utarbeider slik instruks. Departementet kan ikke se at det er tilsvarende bestemmelser i aksjeloven og statsføretakslova. Det foreslås derfor at vinmonopolloven § 10 annet ledd siste punktum oppheves.

Fastsettelse av godtgjørelse reguleres i vinmonopolloven § 15. Etter denne bestemmelsen fastsetter Kongen godtgjørelse til styrets, bedriftsforsamlingens og kontrollkomiteens medlemmer. Myndigheten til å fastsette godtgjørelse er delegert til Helse- og omsorgsdepartementet ved kgl.res. av 30. juni 2006. Generalforsamlingen skal i henhold til aksjeloven og tilsvarende bestemmelser i de andre selskapslovene blant annet fastsette styregodtgjørelse. Når man nå foreslår å innføre generalforsamling for selskapet, bør godtgjørelse til styremedlemmer fastsattes av generalforsamlingen. Se forslag til endringer i vinmonopolloven § 15.

8.2 Styreinstruks

I vinmonopolloven § 6 annet ledd fremgår det at instruks for styret fastsettes av Kongen. Instruksen regulerer styrets virksomhet og enkelte forhold til eierdepartementet, herunder hvilke saker som skal forelegges departementet før vedtak. I instruksen er det lagt flere begrensninger på styrets myndighet. Blant annet skal departementet høres før vedtak fattes om opptak av faste lån, om disposisjoner av en slik art at de kan medføre forpliktelser for selskapet ut over de som følger av normal forretningsdrift, og om saker som må antas å ha politiske eller prinsipielle sider av vesentlig betydning. Enkelte forhold er omtalt i både instruksen og vinmonopolloven, for eksempel at styret ansetter administrerende direktør.

I aksjeloven § 6-23 første ledd fremgår det at i selskaper hvor de ansatte har representasjon i styret, skal styret fastsette en styreinstruks som gir nærmere regler om styrets arbeid og saksbehandling. Videre følger det av annet ledd nærmere krav for hva instruksen skal inneholde. Tilsvarende bestemmelse finner man i statsføretakslova § 5-21.

Det er ikke en tilsvarende bestemmelse i helseforetaksloven. Det fremgår likevel av helseforetaksloven § 28 at forvaltningen av foretaket hører under styret som har ansvar for en tilfredsstillende organisering av foretakets samlede virksomhet. I veilederen *Styrearbeid i regionale helseforetak* punkt 4.4.2, fremgår det at styrene for de regionale helseforetakene og helseforetakene skal fastsette instruks for styret og instruks for daglig leder. Styreinstruksen kan blant annet beskrive rolleavklaring mellom styret og daglig

leder, struktur på arbeidet, krav til dokumentasjon, saksbehandling, styremedlemmers plikter og rettigheter og styresekretærens rolle og oppgaver. Når det gjelder instruks for daglig leder, kan denne blant annet beskrive rolleavklaring mellom styret og daglig leder, oppgaver, plikter og rettigheter.

Eksisterende instruks for Vinmonopolets styre, slik den er fastsatt i kongelig resolusjon, fremstår i større grad å regulere forholdet mellom eier og styret enn forhold internt i styret eller mellom styret og daglig leder. På bakgrunn av Vinmonopolets begrunnelse og rolle som alkoholpolitisk virkemiddel kan det argumenteres for at eier fastsetter instruks for styret slik at eier tydelig får formidlet hvilke forventninger departementet har til styrets arbeid. En slik forventning kan likevel formidles gjennom det årlige oppdragsbrevet, og departementet vurderer at de sakene som instruksen fastsetter at skal løftes til departementet før de besluttes, er forhold som ev. også hører under generalforsamlingen. De overordnede rammene for styrets arbeid vil også følge av gjeldende regelverk. Departementet vurderer derfor at styret selv skal kunne fastsette instruks for styret, slik som det gjøres etter aksjeloven og for helseforetakene. Dette gir styret anledning til selv å velge hvordan de vil ivareta det ansvaret som er lagt til dem. Departementet ber likevel særlig om høringsinstansenes syn på om bestemmelsen bør endres slik at styret for AS Vinmonopolet fastsetter egen instruks eller om kompetanse til å gi instruks til styret bør flyttes til generalforsamlingen.

Det foreslås derfor at vinmonopolloven § 6 annet ledd endres, slik at det fremgår at styret fastsetter instruks for styret.

Det foreslås samtidig at det inntas krav til hva instruksen minimum skal inneholde, herunder hvilke saker som skal styrebehandles og regler om innkalling og møtebehandling. Departementet foreslår og at det kan gis forskrift om styreinstruks, tilsvarende slik det fremgår av aksjeloven § 6-23 annet og tredje ledd og statsføretakslova § 5-21. Departementet foreslår likevel at det er departementet som kan fastsette forskrift, og ikke Kongen, slik det fremgår av nevnte lover. Det foreslås at dette tas inn som et nytt tredje og fjerde ledd.

Det foreslås at styrets anledning til å fastsette instruks for daglig leder lovfestes. Det foreslås at dette inntas i vinmonopolloven § 5 tredje ledd.

Av hensyn til styrets avhengighet og forsvarlig sakshåndtering, vurderer departementet at styret i enkelttilfeller bør kunne beslutte at administrerende direktør ikke skal delta i behandlingen av en enkeltsak. I aksjeloven § 6-19 fjerde ledd fremgår at «[d]aglig leder har rett og plikt til å delta i styrets behandling av saker og til å uttale seg, med mindre annet er bestemt av styret i den enkelte sak.» En tilsvarende bestemmelse er inntatt i statsføretakslova § 5-17 fjerde ledd. Departementet foreslår på denne bakgrunn å endre § 5 tredje ledd annet punktum, slik at denne samsvarer med bestemmelsene i aksjeloven og statsføretakslova.

8.3 Opphør av styreverv

Vinmonopolet inneholder i dag ikke bestemmelser om opphør av styreverv, slik som andre selskapslover. I forbindelse med at departementet foreslår å legge valg av styret til generalforsamlingen, og videre innføre plikt for styreleder til å møte på generalforsamling, har departementet vurdert om vinmonopolloven også bør inneholde bestemmelser om opphør av styreverv.

Etter aksjeloven § 6-7 første ledd har et styremedlem rett til å tre tilbake før tjenestetiden er ute, og etter annet ledd kan et styremedlem avsettes av den som har valgt styremedlemmet. Statsføretakslova § 5-6 har en tilsvarende bestemmelse.

Departementet vurderer at det fra eiers side er nødvendig å ha full tillit til styret for å kunne utøve eierstyring på en god måte. Dersom denne tilliten ikke lenger foreligger, vil det normale være at styret avsettes. Ettersom styret består av både eieroppnevnte og ansattoppnevnte medlemmer, bør det etter departementets vurdering inntas at rett til å avsette styremedlemmer tilligger den som har oppnevnt styremedlemmet.

Videre vurderer departementet at en bestemmelse om opphør av styreverv, også bør omhandle tilfeller hvor et styremedlem selv ønsker å tre ut av vervet før oppnevnelsestiden utløper. Det kan tenkes situasjoner hvor oppnevnte styremedlemmer ikke lenger kan skjøtte sitt verv, for eksempel fordi styremedlemmets helsetilstand eller andre forhold ikke tilsier at vedkommende kan sitte ut oppnevnelsestiden.

Etter helseforetaksloven § 25 første ledd har et styremedlem rett til å tre tilbake før tjenestetiden er ute, når «særlige forhold foreligger». Departementet har kommet til at det ikke bør stilles et tilsvarende vilkår. Det er etter departementets syn viktig at styremedlemmer tar sitt verv på alvor, er motiverte for rollen som styremedlem og deltar aktivt i styremøter. Dersom vedkommende ikke har anledning til å skjøtte sitt verv er det etter departementet syn til styrets og selskapets beste at vedkommende trer tilbake. Det ville dessuten kunne oppstå situasjoner hvor vurderingen av hvorvidt det anses å foreligge særlige grunner vil bli svært vanskelig. Et slikt tilfelle kan oppstå hvor et styremedlem mener at de rammevilkårene eier setter ikke gjør det mulig å ivareta det ansvaret de er gitt for selskapets virksomhet. Det vil kunne være vanskelig å avgjøre om et slikt tilfelle faller innenfor eller utenfor særlige grunner. Etter departementets syn bør det ikke stilles krav om at det må foreligge særlige grunner. Dersom mulig, bør det gis rimelig forhåndsvarsel til departementet og styret.

Departementet foreslår at en bestemmelse om opphør av styreverv basert på bestemmelsene i aksjeloven og statsføretakslova inntas som ny § 5 a i vinmonopolloven.

8.4 Opphevelse av bestemmelser som er utdaterte som følge av at staten er eneeier

Som det fremgår av punkt 3.1 ble AS Vinmonopolet etablert som et privat aksjeselskap under statlig kontroll 30. november 1922. Staten kjøpte gradvis ut de private eierne og siden 1939 har Vinmonopolet vært et heleid statlig aksjeselskap. Flere bestemmelser i vinmonopolloven er imidlertid ikke endret etter at staten ble eneeier av selskapet, og

departementet foreslår i det følgende å oppheve flere av bestemmelsene som er utdaterte og dermed misvisende i dag.

I vinmonopolloven § 1 annet ledd reguleres aksjonærenes innløsningsrett. Bestemmelsen retter seg mot de tidligere private aksjonærene som da vinmonopolloven kom, mistet den innflytelse de hadde hatt før. Etter 31. desember 1932, da fristen for å kreve innløsning av aksjene gikk ut, har bestemmelsen bare hatt historisk interesse. Bestemmelsens tredje ledd regulerer også forhold knyttet til innløsning av aksjer i 1932. Denne bestemmelsen er heller ikke relevant for dagens situasjon. Det foreslås derfor at vinmonopolloven § 1 annet og tredje ledd oppheves.

Etter vinmonopolloven § 2 tredje ledd fremgår det at staten har forkjøpsrett til aksjer i selskapet. Denne bestemmelsen har ingen anvendelse ettersom staten nå er eneaksjonær i selskapet. Departementet vurderer derfor at bestemmelsen bør oppheves.

Vinmonopolloven § 3 tredje ledd tredje punktum angir hvilken innflytelse aksjonærene skal ha. Bestemmelsen rettet seg mot de tidligere private aksjonærer som ikke skulle utøve noen eierfunksjoner i selskapet. Ettersom de private aksjonærene har fått innløst sine aksjer, kan det argumenteres for at bestemmelsen får anvendelse på staten som eneaksjonær og at staten ikke har noen innvirkning på selskapets ledelse og virksomhet. Dette reflekterer etter departementets mening ikke eierstyringen slik den utøves, og det vises til punkt 4 og forslagene om innføring av generalforsamling under punkt 5. Formuleringen anses derfor ikke å være dekkende for selskapet og eierstyringen slik den utøves i dag, og det foreslås derfor at denne oppheves.

I vinmonopolloven § 4 annet og tredje ledd reguleres statsgaranti for aksjeinnskudd og utbytte til og innløsning av privateide aksjer. Bestemmelsene har nå ingen anvendelse ettersom staten er eneaksjonær i selskapet. Etter departementets vurdering bør bestemmelsene oppheves.

8.5 Oppdatering av henvisninger

I vinmonopolloven § 5 første ledd tredje punktum fremgår det at reglene i aksjeloven § 20-6 om representasjon av begge kjønn i styret er gjeldende ved valg av styre for AS Vinmonopolet.

Aksjeloven § 20-6 ble endret ved lov 20. desember 2023 nr. 114 om endringer i foretakslovgivningen mv. (kjønnssammensetningen i styret) som trådte i kraft 1. januar 2024. Bestemmelsen er endret slik at den bl.a. hensyntar at eventuelle utenlandske styremedlemmer kan ha et tredje kjønn, jf. Prop. 131 LS (2022 – 2023) pkt. 7.4, og paragrafoverskriften er derfor endret til «Krav til kjønnssammensetning i styret i statsaksjeselskaper».

Departementet foreslår at vinmonopolloven § 5 første ledd tredje punktum endres slik den speiler endringen som er gjort i aksjeloven § 20-6.

I vinmonopolloven § 14 fremgår det at Riksrevisjonen fører kontroll med forvaltningen av statens interesser og kan foreta undersøkelser mv. i selskapets og dets datterselskaper. Det er videre vist til lov om Riksrevisjonen og instruks fastsatt av Stortinget.

Lov 7. mai 2004 nr. 21 om Riksrevisjonen ble opphevet 1. januar 2025 og erstattet med lov 13. desember 2024 nr. 77 om Riksrevisjonen (riksrevisjonsloven), jf. riksrevisjonsloven § 9-1.

Videre er også instruksen fastsatt av Stortinget opphevet i sin helhet fra 1. januar 2026.

På denne bakgrunn foreslås det at henvisningen i vinmonopolloven § 14 oppdateres slik at den henviser til ny riksrevisjonslov, og at henvisningen til instruksen fjernes.

9 Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet vurderer at endringene i vinmonopolloven ikke vil medføre økonomiske og administrative konsekvenser av betydning.

Avviklingen av bedriftsforsamlingen og kontrollkomiteen, vil føre til at arbeid og kostnader i forbindelse med oppnevning og avholdelse av bedriftsforsamlingens møter bortfaller for henholdsvis eierdepartementet og administrasjonen.

10 Forslag til endringer i vinmonopolloven

I lov 19. juni 1932 nr. 18 om Aktieselskapet Vinmonopolet gjøres følgende endringer:

§ 1 annet og tredje ledd oppheves.

§ 2 tredje ledd oppheves.

§ 3 tredje ledd tredje punktum oppheves.

§ 4 annet og tredje ledd oppheves.

§ 5 skal lyde:

Selskapet ledes av et styre på 9 medlemmer. *Generalforsamlingen velger* 6 av medlemmene, blant dem leder og nestleder, samt det nødvendige antall varamedlemmer. 3 av styrets medlemmer med varamedlemmer i nødvendig antall velges av og blant de ansatte. Reglene i aksjeloven § 20-6 om *krav til kjønnssammensetning* i styret gjelder tilsvarende.

Styremedlemmer og varamedlemmer *velges* for 2 år.

Styret ansetter administrerende direktør *og kan fastsette instruks for dennes arbeidsoppgaver, og plikter overfor styret. Administrerende direktør har rett og plikt til å delta i styrets behandling av saker og til å uttale seg, med mindre annet er bestemt av styret i den enkelte sak.*

Kongen kan gi utfyllende forskrifter til første ledd tredje punktum, herunder om vilkåret for stemmerett og valgbarhet, valgmåten, om avgjørelse av tvister om valget og om bortfall av verv som styremedlem.

Ny § 5 a skal lyde:

Et styremedlem har rett til å gå av før tjenestetiden er ute. Styret og departementet skal gis rimelig forhåndsvarsel.

Generalforsamlingen kan når som helst gjøre vedtak om å avsette et styremedlem. Dette gjelder likevel ikke for styremedlemmer som er valgt av de ansatte, jf. § 5 første ledd tredje punktum.

§ 6 skal lyde:

Styret er beslutningsdyktig når minst 5 medlemmer er til stede. Ingen beslutning anses vedtatt uten at minst 5 medlemmer har stemt for den.

Instruks for styret fastsettes av *styret*.

Instruksen skal blant annet inneholde regler om hvilke saker som skal styrebehandles. Instruksen skal også inneholde regler for innkalling og møtebehandling.

Departementet kan gi forskrift om styreinstruks.

§ 7 fjerde ledd oppheves.

Ny § 8 a skal lyde:

Eier utøver den øverste myndighet i selskapet gjennom generalforsamlingen. Eier kan likevel gi skriftlige instrukser til selskapet utenom generalforsamling.

Styrelederen og administrerende direktør skal delta på generalforsamlingen. Ved gyldig forfall skal det utpekes en stedfortreder. Andre styremedlemmer kan delta på generalforsamlingen. Revisor skal delta på generalforsamlingen når de sakene som skal behandles, er av en slik art at dette må anses nødvendig. For øvrig har revisor rett til å delta på generalforsamlingen.

Styremedlemmer, administrerende direktør og revisor har rett til å uttale seg i generalforsamlingen.

Ny § 8 b skal lyde:

Ordinær generalforsamling avholdes innen seks måneder etter utgangen av hvert regnskapsår.

På den ordinære generalforsamlingen skal alltid godkjennelse av årsregnskapet og årsberetningen behandles og avgjøres.

Styret skal forelegge følgende saker for generalforsamlingen for behandling og avgjørelse:

1. *saker som antas å få betydning for utøvelse av selskapets samfunnsoppdrag,*
2. *opprettelse av datterselskaper.*

Ny 8 c skal lyde:

Eier kan avgjøre at det skal innkalles til ekstraordinær generalforsamling.

Eier skal innkalle til ekstraordinær generalforsamling dersom styret eller revisor skriftlig krever det for å få behandlet en bestemt sak. Eier skal sørge for at generalforsamlingen avholdes innen en måned etter at kravet er fremsatt.

Ny § 8 d skal lyde:

Departementet innkaller til generalforsamling ved skriftlig melding. Innkalling til generalforsamling skal være sendt senest en uke før møtet skal holdes, med mindre kortere varsel i særlig tilfelle er nødvendig.

Innkallingen skal opplyse om tid og sted for møtet, om møteformen og om eventuell fremgangsmåte for å delta digitalt. Innkallingen skal klart angi de saker som skal behandles på generalforsamlingen.

Til generalforsamlingen innkalles medlemmer av styret og administrerende direktør. Videre innkalles den revisoren som reviderer årsregnskapet dersom de sakene som skal behandles er av en slik art at hans eller hennes nærvær kan anses ønskelig, eller når Riksrevisjonen krever det.

Ny § 8 e skal lyde:

Generalforsamlingen ledes av eieren. Eieren kan overlate til styrets leder å lede generalforsamlingen.

Møtelederen skal sørge for at det føres protokoll for generalforsamlingen. Generalforsamlingens beslutninger skal gjengis i protokollen. Protokollen skal undertegnes av møtelederen og minst en annen person som velges blant de tilstedeværende. Er noen av de som etter § 8 a har rett til å være til stede uenig i eierens beslutning, skal deres oppfatning føres inn i protokollen.

Protokollen skal oppbevares på betryggende måte i hele selskapets levetid.

Ny § 8 f skal lyde:

Departementet skal holde seg orientert om selskapets virksomhet og om virksomheten drives i samsvar med de krav som er stilt i generalforsamling og de rammebetingelser som følger av denne loven og lov om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. (alkoholloven). Departementet skal innhente skriftlige opplysninger fra selskapet om selskapets virksomhet.

§ 9 oppheves.

§ 10 skal lyde:

Vedkommende departement kan la seg representere i *styrets møter* uten stemmerett.

Generalforsamlingen velger ekstern revisor etter innstilling fra selskapet. Revisor skal være registrert eller statsautorisert. Til revisor kan også velges et firma som driver revisjonsvirksomhet. Bestemmelsene i revisorloven kapittel 4 til *7 får* anvendelse så langt de *passer*.

§ 13 oppheves.

§ 14 skal lyde:

Riksrevisjonen fører kontroll med forvaltningen av statens interesser og kan foreta undersøkelser mv. i selskapet og heleide datterselskaper etter *riksrevisjonsloven.*

§ 15 skal lyde:

Generalforsamlingen fastsetter godtgjørelsen til *styrets medlemmer*. Styret fastsetter lønnen til administrerende direktør.

11 Forslag til forskriftsendringer

I forskrift 1. mars 2002 nr. 213 om ansattes rett til representasjon i AS Vinmonopolets styre og bedriftsforsamling foreslås følgende endringer:

Ny tittel skal lyde:

Forskrift 1. mars 2002 nr. 213 om ansattes rett til representasjon i AS Vinmonopolets *styre*

§ 4 første ledd skal lyde:

Administrerende direktør kan ikke være medlem av styret.

Kapittel III oppheves.